

CHUYỂN TỪ DẠY HỌC MỘT CHIỀU SANG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC: TIẾP CẬN MÔN ÂM NHẠC Ở TRUNG HỌC CƠ SỞ THEO CHƯƠNG TRÌNH GDPT 2018

Trần Thị Thu Hà
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
Email: Hattt_nghethuat@hnue.edu.vn

/Ngày nhận bài: **09/06/2025** /Ngày nhận bài sửa sau phản biện: **23/07/2025** /Ngày chấp nhận đăng: **28/07/2025**

TÓM TẮT

Bài nghiên cứu này khảo sát thực trạng phương pháp dạy và học môn Âm nhạc tại các trường Trung học cơ sở (THCS) trên địa bàn Hà Nội và một số tỉnh miền Bắc, nhằm đánh giá hiệu quả của các phương pháp hiện tại trong việc phát triển phẩm chất và năng lực học sinh. Nghiên cứu này cũng đưa ra các đề xuất cải tiến phương pháp dạy học môn Âm nhạc, đặc biệt là chuyển từ phương pháp dạy học một chiều sang phương pháp phát triển năng lực sáng tạo và tư duy âm nhạc của học sinh, phù hợp với yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 (GDPT 2018). Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích tài liệu, quan sát thực tiễn giảng dạy, và phỏng vấn sâu với giáo viên âm nhạc THCS để làm rõ các biểu hiện của sự chuyển đổi trong tổ chức hoạt động dạy học, nội dung bài học, phương pháp sư phạm và đánh giá kết quả học tập. Kết quả nghiên cứu cho thấy, khi triển khai chương trình mới, giáo viên đã bắt đầu chuyển từ vai trò người truyền đạt sang vai trò người thiết kế và tổ chức hoạt động học tập, chú trọng hơn đến việc khơi gợi hứng thú, tạo cơ hội cho học sinh trải nghiệm, khám phá và thể hiện cá nhân qua các hoạt động âm nhạc. Nghiên cứu có ý nghĩa thực tiễn trong việc cung cấp cơ sở khoa học để nâng cao năng lực dạy học phát triển năng lực cho giáo viên âm nhạc, đồng thời góp phần thúc đẩy việc thực thi hiệu quả chương trình GDPT 2018 trong lĩnh vực giáo dục nghệ thuật.

Từ khóa: Dạy học âm nhạc, Phát triển năng lực, Giáo dục nghệ thuật, Phương pháp dạy học, Sáng tạo

SHIFTING FROM ONE-WAY TEACHING TO COMPETENCY DEVELOPMENT: A MUSIC EDUCATION APPROACH IN LOWER SECONDARY SCHOOLS UNDER THE 2018 GENERAL EDUCATION CURRICULUM

ABSTRACT

This study investigates the current teaching and learning practices of Music education at lower secondary schools (grades 6–9) in Hanoi and several northern provinces of Vietnam, aiming to assess the effectiveness of existing methods in fostering students' competencies and character development. The research proposes improvements to traditional teaching approaches, with a particular focus on transitioning from one-way, teacher-centered instruction to student-centered methods that enhance musical creativity and thinking in accordance with the requirements of the 2018 General Education Program (GEP). The study employs document analysis, classroom observation, and in-depth interviews with lower secondary music teachers to clarify how teaching practices are shifting in terms of lesson design, instructional strategies, and student assessment. Findings indicate that with the implementation of the new curriculum, teachers have begun to move from the role of knowledge transmitters to learning facilitators, placing greater emphasis on student engagement, creativity, and personal expression through musical activities. This research provides practical implications for improving teachers' capacity in competency-based music education and contributes to the effective implementation of the 2018 GEP in the field of arts education.

Keywords: Music education, Competency development, Arts education, Teaching methodology, Creativity

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Một trong những định hướng trọng tâm của chương trình GDPT 2018 là chuyển từ cách tiếp cận nội dung sang cách tiếp cận phát triển phẩm chất và năng lực học sinh. Đây không chỉ là sự thay đổi về mục tiêu giáo dục mà đòi hỏi sự điều chỉnh đồng bộ về nội dung chương trình, phương pháp dạy học, hình thức tổ chức và đánh giá kết quả học tập. Trong tiến trình đó, môn Âm nhạc với tư cách là một lĩnh vực giáo dục nghệ thuật đóng vai trò quan trọng trong việc nuôi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ, phát triển tư duy sáng tạo và hình thành năng lực nghệ thuật cho học sinh.

Tuy nhiên, thực tế cho thấy, việc giảng dạy Âm nhạc ở bậc THCS trong thời gian dài vẫn chịu ảnh hưởng nặng nề của lối dạy học truyền thống, đặt nặng vào việc giảng giải lý thuyết, học thuộc lòng kiến thức, ít chú trọng đến trải nghiệm nghệ thuật và phát triển năng lực cá nhân. Điều này tạo ra khoảng cách giữa yêu cầu đổi mới của chương trình GDPT 2018 và thực tiễn giảng dạy trong nhà trường. Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu quá trình chuyển đổi từ dạy học một chiều sang dạy học phát triển năng lực trong môn Âm nhạc là cần thiết và có ý nghĩa cả về lý luận lẫn thực tiễn.

Bài nghiên cứu này tập trung làm rõ đặc điểm và yêu cầu của dạy học phát triển năng lực theo chương trình GDPT 2018; khảo sát thực trạng dạy và học môn Âm nhạc tại một số trường THCS, tìm hiểu về các phương pháp giảng dạy hiện tại và đề xuất các phương pháp mới nhằm phát triển năng lực âm nhạc của học sinh theo hướng tích cực, chủ động, phù hợp với GDPT 2018.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để thực hiện đề tài, tác giả đã sử dụng phương pháp khảo sát định lượng và định tính nhằm thu thập dữ liệu một cách toàn diện và khách quan. Phương pháp định lượng được áp dụng thông qua việc xây dựng và phát phiếu khảo sát cho 30 giáo viên và học viên cao học ngành Sư phạm Âm nhạc, cùng với 300 học sinh trung học cơ sở. Nội dung khảo sát tập trung vào mức độ vận dụng các phương pháp dạy học, hiệu quả sử dụng công nghệ, mức độ phát triển năng lực âm nhạc của học sinh cũng như hứng thú của các em trong quá trình học tập. Phương pháp định tính được triển khai thông qua phỏng vấn bán cấu trúc và câu hỏi mở nhằm khai thác sâu hơn những nhận định, khó khăn, kinh nghiệm và đề xuất từ phía người dạy và người học trong thực tiễn triển khai chương trình giáo dục phổ thông mới. Việc kết hợp các phương pháp nghiên cứu này không chỉ giúp làm rõ thực trạng việc dạy học âm nhạc hiện nay mà còn góp phần đề xuất các giải pháp phù hợp nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy theo định hướng phát triển năng lực người học.

3. NỘI DUNG

3.1. Cơ sở lý luận

3.1.1. Quan điểm phát triển phẩm chất và năng lực theo chương trình GDPT 2018

Chương trình Giáo dục Phổ thông 2018 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018) được xây dựng dựa trên triết lý giáo dục “phát triển phẩm chất và năng lực” toàn diện cho học sinh, thay thế mô hình dạy học truyền thống chỉ nhấn mạnh kiến thức. Mục tiêu trung tâm của chương trình là tạo ra học sinh “toàn diện về đức, trí, thể, mỹ”. Mô hình này đòi hỏi sự chuyển dịch từ việc dạy học mang tính truyền tải một chiều sang việc tổ chức các hoạt động tích hợp, trải nghiệm, và thực hành, hướng tới năng lực tự chủ, giao tiếp hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo.

Trong lĩnh vực âm nhạc, chương trình nhấn mạnh phát triển Năng lực âm nhạc, một năng lực đặc thù của môn học bao gồm các thành tố: biểu diễn âm nhạc, cảm thụ và hiểu biết âm nhạc, ứng dụng và sáng tạo âm nhạc. Thông qua các nội dung như hát, chơi nhạc cụ, nghe và phân tích tác phẩm, học sinh không chỉ nắm kiến thức mà còn nuôi dưỡng khả năng cảm xúc, thẩm mỹ, và văn hóa nghệ thuật. Đây là sự nhân rộng của quan điểm GDPT 2018: mỗi môn học đều trở thành một phương tiện để phát triển phẩm chất (yêu nước, nhân ái, trung thực, trách nhiệm, chăm chỉ) và năng lực chung (tự chủ, giao tiếp, sáng tạo) (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Hơn nữa, chương trình xây dựng theo hướng mở và linh hoạt, không quy định nội dung cụ thể cứng nhắc, tạo điều kiện cho giáo viên linh hoạt lựa chọn ca khúc, nhạc cụ và phương pháp sư phạm phù hợp với đặc điểm học sinh và điều kiện thực tế. Quan điểm này đặt ra yêu cầu rõ ràng về phương pháp dạy học, giáo viên cần chuyển từ vai trò truyền thụ kiến thức sang vai trò tổ chức hoạt động trải nghiệm, khuyến khích học sinh tự suy nghĩ, tự làm, tự đánh giá kết hợp giữa đánh giá quá trình và kết quả.

Tóm lại, chương trình GDPT 2018 xác định mục tiêu trọng tâm là “hình thành, phát triển phẩm chất và năng lực cho học sinh thông qua các nội dung giáo dục...” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Theo đó, giáo dục nghệ thuật, cụ thể là môn Âm nhạc, được xây dựng nhằm phát triển năng lực thẩm mỹ, năng lực biểu diễn, cảm thụ, sáng tạo và ứng dụng âm nhạc, qua đó hình thành năng lực tự chủ, giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo ở người học.

3.1.2. Chuyển đổi phương pháp dạy học từ truyền thụ sang phát triển năng lực

Theo chương trình GDPT 2018 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018), chuyển đổi phương pháp dạy học từ truyền thụ sang phát triển năng lực gồm các nội dung sau:

GIÁO DỤC - EDUCATION

Giảm tải nội dung hướng tới học qua làm

Chương trình không chỉ tinh giản nội dung hàn lâm mà còn cơ cấu lại giáo trình theo cách phân bổ thời gian hợp lý, giải phóng học sinh khỏi áp lực ghi nhớ kiến thức thụ động và tạo điều kiện cho các hoạt động trải nghiệm, thí nghiệm, dự án và sự kiện học tập thực tế.

Giáo viên chuyển vai từ truyền đạt sang định hướng và tổ chức

Giáo viên không còn đóng vai trò trung tâm giảng bài mà trở thành người tổ chức định hướng và đánh giá hoạt động học tập của học sinh. Kiểm tra, đánh giá học sinh không chỉ dựa vào điểm số mà kết hợp đánh giá quá trình qua nhật ký học tập, sản phẩm, phần trình bày để phản ánh tiến bộ và năng lực cá nhân.

3.1.3. Thách thức trong triển khai môn Âm nhạc tại Trung học phổ thông

Mặc dù GDPT 2018 định hướng phát triển năng lực môn Âm nhạc, nhưng khi áp dụng thực tế tại cấp THPT, các trường phải đối mặt với nhiều khó khăn đáng kể. Theo các nghiên cứu: Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), Bộ giáo dục và Đào tạo (2024), Nguyễn Thị Tố Mai, (2024), Trịnh Hoài Thu, (2024), triển khai môn Âm nhạc tại Trung học cơ sở nói riêng đang gặp các thách thức sau: Thiếu giáo viên chuyên môn: Thống kê đến năm học 2023-2024 cho thấy cả nước thiếu khoảng 4.800 giáo viên Âm nhạc và Mỹ thuật ở cấp THPT.

Sự phân bổ không đồng đều: các thành phố lớn có thể dư thừa, còn vùng miền núi, nông thôn lại thiếu trầm trọng. Tình trạng sinh viên sư phạm ra trường không vào giảng dạy hoặc không theo nghề khiến mục tiêu cung ứng nhân lực không đạt hiệu quả.

Trang thiết bị dạy học hạn chế: Nhiều trường THCS không có đủ nhạc cụ, thiết bị hỗ trợ như đàn, loa, micro, khiến hoạt động tập thể bị hạn chế. Có nhiều trường học chỉ tổ chức tiết học, không có hoạt động ngoại khóa, câu lạc bộ hoặc không gian trải nghiệm nghệ thuật thực tế...

Giáo viên giữ phương pháp truyền thống: Nhiều giáo viên vẫn áp dụng giảng dạy truyền thống, không tổ chức hoạt động học tập trải nghiệm theo nhóm hay dự án, dẫn đến học sinh không phát triển năng lực sáng tạo và áp dụng kiến thức.

Thiếu cơ chế hỗ trợ chuyên môn: Các lớp bồi dưỡng chuyên sâu còn hạn chế; lương thấp, thiếu động lực và ít cơ hội thi giáo viên giỏi khiến nhiều giáo viên không mặn mà đổi mới hoặc thực hiện ở mức hình thức.

Những thách thức trên dẫn đến chất lượng dạy học giảm, học sinh tiếp cận âm nhạc một chiều, thiếu sáng

tạo, không phát triển năng lực toàn diện. Mục tiêu GDPT 2018 chưa tới, chương trình phát triển năng lực trở thành mục tiêu hình thức, khó hiện thực hoá trong thực tế lớp học.

3.2. Kết quả khảo sát thực trạng

3.2.1. Kết quả khảo sát định lượng

Phân tích dữ liệu khảo sát thực trạng giảng dạy Âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực tại trường THCS

- Đối với các học viên và giáo viên dạy Âm nhạc cấp THCS

+ Thực trạng phương pháp dạy học Âm nhạc tại THCS:

Bảng 1. Đánh giá việc vận dụng các phương pháp dạy học ở trường phổ thông

Phương pháp giảng dạy	Giáo viên: 30	Tỉ lệ (%)
Giảng dạy một chiều	14	45%
HS tích cực làm việc nhóm	7	25%
Học tập trải nghiệm	3	10%
Vận dụng công nghệ	6	20%

(Nguồn: Kết quả khảo sát của tác giả)

Kết quả khảo sát trên cho thấy phương pháp giảng dạy truyền thống đang chiếm ưu thế, song cũng chỉ ra xu hướng chuyển đổi đáng ghi nhận trong thực hành giảng dạy. Nhiều giáo viên đã tăng cường cho người học thể hiện kỹ năng, làm việc nhóm, sáng tạo âm nhạc và ứng dụng công nghệ thông tin.

+ Mức độ đáp ứng của chương trình GDPT 2018 với định hướng phát triển năng lực: phần lớn ý kiến đánh giá ở mức trung bình khá (3/5). Như vậy, về mặt lý thuyết, chương trình đã thể hiện rõ mục tiêu phát triển năng lực thông qua các hoạt động trải nghiệm, thực hành, sáng tạo. Tuy nhiên, khả năng thực hiện còn phụ thuộc nhiều vào năng lực sư phạm, điều kiện cơ sở vật chất và tinh thần đổi mới của đội ngũ giáo viên.

+ Hiệu quả của phương tiện và công cụ hỗ trợ dạy học: Phần lớn giáo viên tham gia khảo sát đều sử dụng các công cụ hỗ trợ như đàn, máy chiếu, video trực quan... Trong số đó, có đến 70% người tham gia đánh giá hiệu quả sử dụng ở mức từ 4 đến 5. Dù vậy, một số giáo viên vẫn gặp khó khăn do thiếu thiết bị đồng bộ, hoặc chưa được đào tạo bài bản về kỹ năng công nghệ.

+ Phát triển năng lực sáng tạo và tự học âm nhạc của học sinh: Giảng viên đã tạo điều kiện cho học sinh sáng tạo qua các hoạt động như: sáng tác ca khúc ngắn, biểu diễn theo nhóm, cải biên lời bài hát, thuyết trình cảm nhận âm nhạc... Mức độ tạo cơ hội sáng tạo được đánh giá ở mức khá 3/5 - cho thấy xu hướng tương đối tích cực.

- Phản hồi của học sinh về phương pháp dạy học Âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực

GIÁO DỤC - EDUCATION

Bảng 2. Đánh giá về hứng thú học âm nhạc của học sinh

Mức độ hứng thú	Số lượng học sinh: 300	Tỉ lệ
Rất hứng thú	30	10%
Hứng thú	90	30%
Cũng hứng thú	120	40%
Không hứng thú	40	13,3%
Rất không hứng thú	20	6,7%

(Nguồn: Kết quả khảo sát của tác giả)

+ Trải nghiệm của học sinh với phương pháp dạy học Âm nhạc hiện hành: Mức độ hứng thú đối với cách dạy của giáo viên được đánh giá ở thang điểm trung bình khá 3/5, cho thấy môn học này chưa thực sự hấp dẫn đối với phần lớn học sinh. Một số nguyên nhân cơ bản như: giảng dạy đơn điệu, nặng lý thuyết, thiếu các hoạt động thực hành, sáng tạo, hoặc thiếu thiết bị hỗ trợ trực quan... Đặc biệt, khi được hỏi về cơ hội được tham gia sáng tạo trong giờ học Âm nhạc, học sinh đánh giá mức trung bình, khoảng 2,8 - 3,2/5. Điều này cho thấy phần lớn học sinh chưa được tạo điều kiện để học tập chủ động. Đây là một khoảng cách đáng chú ý giữa mục tiêu chương trình và thực tiễn triển khai tại lớp học.

+ Nhận thức của học sinh về năng lực âm nhạc cá nhân: Khi được hỏi liệu môn Âm nhạc có giúp các em phát triển kỹ năng hát, chơi nhạc cụ hoặc tự học âm nhạc hay không, mức đánh giá trung bình là 3,1-3,3/5. Phản hồi này cho thấy nhiều học sinh thấy chưa đủ công cụ và môi trường để phát triển kỹ năng âm nhạc ở mức độ cao hơn. Tuy nhiên, một tín hiệu tích cực là khoảng 40-45% học sinh cho biết có thể tự học âm nhạc ngoài giờ học chính khóa, thông qua mạng xã hội hoặc nền tảng học trực tuyến.

+ Tác động của phương tiện dạy học: Đa số học sinh cho biết các phương tiện hỗ trợ như đàn, máy chiếu, phần mềm âm nhạc có tác dụng rõ rệt trong việc tạo hứng thú học tập và giúp tiếp cận kiến thức một cách sinh động hơn. Mức độ hữu ích được đánh giá tốt 4/5, cho thấy học sinh có nhu cầu và hứng thú cao với việc học Âm nhạc gắn với công nghệ. Tuy nhiên, ở nhiều trường, số lượng thiết bị không đủ để học sinh được trải nghiệm thường xuyên.

+ Nhận thức về giá trị của môn Âm nhạc: Một nội dung khảo sát đáng chú ý là câu hỏi: “Bạn nghĩ rằng những gì bạn học được trong môn Âm nhạc sẽ giúp ích gì cho bạn trong tương lai?” Kết quả cho thấy khoảng 65% học sinh đánh giá mức độ 4 hoặc 5/5, phản ánh nhận thức tích cực về giá trị của môn học. Một học sinh cho rằng “Âm nhạc giúp giải tỏa căng thẳng, rèn luyện sự tự tin khi biểu diễn trước đám đông, và mở ra cơ hội nghề nghiệp trong lĩnh vực nghệ thuật hoặc sáng tạo” Học sinh Nguyễn Thị Bảo Chi 7A8 Trường THCS An Thượng, Hoài Đức, Hà Nội.

Khảo sát từ phía học sinh đã cung cấp những góc nhìn

quan trọng để đối chiếu với quan điểm của giáo viên. Những dữ liệu này gợi mở định hướng cải tiến dạy học âm nhạc theo hướng phát triển năng lực thực chất hơn, từ đó nâng cao vai trò của môn học trong giáo dục toàn diện cho học sinh.

3.2.2. Kết quả khảo sát định tính

- Quan điểm từ giáo viên, học viên cao học

Kết quả khảo sát 30 giáo viên và học viên cao học ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc cho thấy những vấn đề trọng yếu trong dạy học Âm nhạc tại phổ thông hiện nay:

+ Phương pháp giảng dạy vẫn thiên về truyền thụ kiến thức một chiều, thiếu các hoạt động phát triển năng lực như sáng tạo âm nhạc, hợp tác biểu diễn hay ứng dụng công nghệ. Một học viên nhận định: “Học sinh không được thể hiện mình, không có cơ hội trình diễn hay phản hồi, chỉ học để thi điểm” [Học viên Đinh Thị Huệ, giáo viên Âm nhạc, Trường Trung học cơ sở Giao Minh, Giao Minh, Tỉnh Ninh Bình].

Thứ hai, các học viên đề xuất đổi mới phương pháp theo hướng lấy người học làm trung tâm, điển hình như: dạy học theo dự án, lớp học đảo ngược, tăng cường biểu diễn nhóm, sử dụng phần mềm sáng tác và chỉnh sửa âm nhạc. Một ý kiến điển hình nêu rõ: “Tôi đã thử cho học sinh làm dự án âm nhạc cá nhân, hiệu quả rất cao về sự hứng thú và tính chủ động.” [Học viên Lê Thị Khánh Lan, giáo viên Âm nhạc Trường THCS An Thượng, Hoài Đức, Hà Nội]

Thứ ba, về kết hợp lý thuyết và thực hành, đa số học viên nhấn mạnh “cần học lý thuyết thông qua thực hành” và tổ chức học theo mô hình trải nghiệm. Quan điểm này phù hợp với định hướng phát triển năng lực theo chương trình GDPT 2018, trong đó năng lực thẩm mỹ được hình thành thông qua các hoạt động mang tính ứng dụng và trải nghiệm thực tiễn.

- Góc nhìn từ học sinh

Từ phiếu khảo sát định tính dành cho học sinh THCS có thể tóm lược các chủ đề nổi bật sau:

+ Thái độ đối với môn học: Khoảng 70% học sinh cho rằng môn Âm nhạc giúp các em thư giãn và thể hiện cá nhân. Tuy nhiên, phần lớn cảm thấy chương trình chưa đủ hấp dẫn do thiếu các hoạt động thực hành, đặc biệt là sáng tác, biểu diễn hoặc chơi nhạc cụ.

+ Khó khăn khi học Âm nhạc: Nhiều học sinh bày tỏ e ngại vì “không hát hay”, “không có đàn”, hoặc “không hiểu lý thuyết nhạc”, một học sinh chia sẻ: “Em sợ môn Âm nhạc vì bị bắt hát trước lớp, mà em hát không hay” [Học sinh Phạm Kim Thanh 7A10 Trường THCS An Thượng, Hoài Đức, Hà Nội].

+ Đề xuất cải tiến phương pháp: Học sinh mong muốn giáo viên thay đổi phương pháp giảng dạy theo

hướng thân thiện, sáng tạo hơn: tổ chức biểu diễn nhóm, sử dụng video minh họa, mời nghệ sĩ về giao lưu, học qua phần mềm âm nhạc hoặc dự án sáng tác ngắn. Đặc biệt, nhiều học sinh đề xuất: “Em muốn được làm video hát, được sáng tác nhạc theo chủ đề như những môn học kỹ năng” [Học sinh Nguyễn Thị Bảo Chi 7A8 Trường THCS An Thượng, Hoài Đức, Hà Nội].

Bảng 3. Bảng tổng hợp so sánh phân hoi định tính

Nội dung khảo sát	Học viên cao học/ giáo viên	Học sinh THCS
Vấn đề của phương pháp truyền thống	Dạy học thụ động, thiếu sáng tạo, ít ứng dụng công nghệ	Học khô khan, thiếu cơ sở vật chất, không được thể hiện cá tính âm nhạc
Phương pháp đề xuất cải tiến	Dạy học theo dự án, lớp học đảo ngược, biểu diễn nhóm, công nghệ số...	Muốn được biểu diễn, học qua video...
Cách kết hợp lý thuyết, thực hành	Dạy lý thuyết gắn thực hành, chủ yếu học trên lớp	Muốn học bằng thực hành, trải nghiệm chứ không chỉ nghe giảng
Khó khăn	Thiếu phương tiện, thiếu không gian trải nghiệm	Thiếu kỹ năng âm nhạc cơ bản, tự ti, không có điều kiện học nhạc cụ
Mong muốn	Đổi mới dạy học theo hướng phát triển năng lực, tăng cường trải nghiệm thực hành	Được làm sản phẩm âm nhạc, học theo cách linh hoạt, tự do hơn

(Nguồn: Kết quả khảo sát của tác giả)

Kết quả khảo sát từ 30 học viên cao học ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc (trong đó có 18 người đang trực tiếp giảng dạy tại các trường THCS), cùng với 300 học sinh đến từ nhiều địa phương tại miền Bắc, đã phản ánh khá rõ bức tranh thực tế về dạy và học môn Âm nhạc trong bối cảnh thực hiện chương trình giáo dục phổ thông 2018.

Về phía giáo viên, đa số cho rằng phương pháp dạy học Âm nhạc truyền thống còn mang nặng tính áp đặt, truyền thụ một chiều, chưa phát huy được tính sáng tạo. Các phương pháp hiện hành vẫn thiên về lý thuyết, ít tổ chức các hoạt động thực hành, trình diễn, hoặc ứng dụng công nghệ. Nhiều giáo viên thừa nhận rằng điều kiện cơ sở vật chất, đặc biệt là thiếu nhạc cụ và thiết bị hỗ trợ giảng dạy đã cản trở việc triển khai dạy học phát triển năng lực.

Từ phía học sinh bày tỏ sự yêu thích đối với môn Âm nhạc, tuy nhiên mức độ hứng thú phụ thuộc rất lớn vào cách dạy của giáo viên và điều kiện học tập. Học sinh mong muốn được tham gia sáng tạo, trình diễn và học bằng trải nghiệm. Các em cũng gặp khó khăn trong việc tự học hoặc phát triển năng lực cá nhân do thiếu phương tiện, thiếu hướng dẫn cụ thể và chưa được cá nhân hóa trong quá trình học.

Thực trạng khảo sát cho thấy sự mâu thuẫn giữa mục tiêu phát triển năng lực mà chương trình GDPT 2018 đặt ra với cách thức tổ chức dạy học hiện hành. Để khắc phục những hạn chế này, cần thiết phải có các giải pháp đồng bộ từ đổi mới phương pháp, nâng cao năng lực sư phạm của giáo viên, cải thiện cơ sở vật chất đến điều chỉnh nội dung, hình thức kiểm tra,

đánh giá theo hướng phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học

3.3. Đề xuất cải tiến phương pháp giảng dạy âm nhạc

Trên cơ sở phân tích kết quả khảo sát, nghiên cứu đề xuất bốn nhóm giải pháp trọng tâm nhằm chuyển đổi hiệu quả từ dạy học một chiều sang phát triển phẩm chất, năng lực học sinh trong môn Âm nhạc tại các trường THCS.

3.3.1. Đổi mới phương pháp dạy học

Đây là giải pháp cốt lõi nhằm thay đổi tư duy tiếp cận trong giảng dạy Âm nhạc. Giáo viên cần vận dụng linh hoạt các phương pháp tích cực như:

- + Dạy học theo dự án âm nhạc;
- + Kết hợp giữa lý thuyết, thực hành, đánh giá;
- + Lớp học đảo ngược, trong đó học sinh tự nghiên cứu trước ở nhà và thực hành trên lớp;
- + Tích hợp công nghệ: sử dụng phần mềm soạn nhạc, ứng dụng video tương tác giúp học sinh tự học và sáng tạo âm nhạc cá nhân.

Việc đổi mới không chỉ tạo động lực học tập mà còn hình thành năng lực cảm thụ, tư duy âm nhạc, hợp tác nhóm và kỹ năng biểu đạt cá nhân ở người học.

3.3.2. Bồi dưỡng chuyên môn, năng lực sư phạm cho giáo viên Âm nhạc

Chuyển đổi phương pháp dạy học đòi hỏi giáo viên phải có kiến thức cập nhật, kỹ năng công nghệ và năng lực tổ chức hoạt động phù hợp với từng đối tượng học sinh. Cần tổ chức:

Tập huấn thường xuyên về phương pháp dạy học tích cực, đánh giá theo năng lực, đặc biệt là tiếp cận nghệ thuật đương đại, âm nhạc dân tộc, công nghệ giáo dục.

Xây dựng cộng đồng giáo viên âm nhạc theo mô hình học tập chuyên môn để chia sẻ kinh nghiệm, thiết kế giáo án, bài học minh họa và phản biện học thuật.

Tăng cường bồi dưỡng kỹ năng sáng tạo âm nhạc, sử dụng phần mềm âm nhạc, quản lý lớp học nghệ thuật, hướng đến phát triển toàn diện phẩm chất người học.

3.3.3. Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, thiết bị dạy học chuyên ngành

Trang bị tối thiểu phòng học âm nhạc tiêu chuẩn với cách âm, đàn organ/piano, hệ thống âm thanh, máy chiếu, màn hình hiển thị.

Bổ sung các bộ nhạc cụ dân tộc và hiện đại, thiết bị thu âm, phần mềm soạn nhạc để học sinh có thể thực hành đa dạng.

Xây dựng thư viện âm nhạc số với tư liệu nghe - nhìn phong phú, học liệu mở, kho sáng tác học sinh phục vụ cả hoạt động học chính khóa và ngoại khóa.

GIÁO DỤC - EDUCATION

3.3.4. Đổi mới kiểm tra, đánh giá theo hướng phát triển năng lực

Thiết kế bộ tiêu chí đánh giá năng lực âm nhạc (hát, biểu diễn, cảm thụ, sáng tác, hợp tác) phù hợp với từng lớp.

Thực hiện đánh giá quá trình, chú trọng sản phẩm học tập, nhật ký học tập, video trình diễn, sáng tác cá nhân.

Khuyến khích đánh giá đồng đẳng và tự đánh giá, giúp học sinh nhận thức được sự tiến bộ của chính mình, từ đó nâng cao tự chủ học tập và cảm nhận thẩm mỹ.

Việc triển khai dạy học môn Âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực không chỉ là yêu cầu tất yếu của Chương trình GDPT 2018 mà còn là cơ hội để xây dựng môi trường học tập sáng tạo, nhân văn và phù hợp với đặc thù giáo dục nghệ thuật.

4. KẾT LUẬN

Nghiên cứu đã chỉ ra những điểm tích cực cũng như hạn chế trong triển khai đổi mới giáo dục nghệ thuật. Mặc dù chương trình đã xác định rõ mục tiêu phát triển phẩm chất và năng lực toàn diện cho học sinh nhưng thực tế giảng dạy còn bị chi phối bởi phương pháp dạy học chủ yếu tập trung vào truyền đạt kiến thức lý thuyết, thiếu các hoạt động thực hành và sáng tạo.

Các điều kiện vật chất như phòng học, nhạc cụ, thiết bị hỗ trợ dạy học còn chưa đồng bộ và đầy đủ, gây khó khăn cho việc áp dụng các phương pháp dạy học tích cực. Năng lực sư phạm của giáo viên cũng là một trong những rào cản khi nhiều giáo viên chưa được trang bị đầy đủ kỹ năng và kiến thức để tổ chức các hoạt động học tập sáng tạo, tương tác cao và ứng dụng công nghệ trong dạy học. Học sinh tuy bày tỏ sự yêu thích với môn Âm nhạc, nhưng mức độ hứng thú và sự phát triển năng lực bản thân còn hạn chế do chưa được tạo đủ cơ hội tham gia trải nghiệm, sáng tạo và tự học.

Kết quả nghiên cứu nhấn mạnh sự cần thiết phải thực hiện chuyển đổi căn bản trong phương pháp dạy học,

nâng cao năng lực chuyên môn cho giáo viên, đầu tư cơ sở vật chất, đồng thời đổi mới công tác đánh giá nhằm khuyến khích sự phát triển toàn diện năng lực âm nhạc ở học sinh.

5. LỜI CẢM ƠN

Bài báo là kết quả nghiên cứu của đề tài “Vận dụng phương pháp nghiên cứu trường hợp trong dạy học Thanh nhạc theo hướng phát triển năng lực cho sinh viên ngành Sư phạm Âm nhạc” mã số SPHN 24 - 28, được tài trợ bởi trường Đại học Sư phạm Hà Nội

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bennd Meier, Nguyễn Văn Cường. (2019).** *Lý luận dạy học hiện đại: Cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học.* Hà Nội: NXB Đại học Sư phạm.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018).** *Chương trình giáo dục phổ thông (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).*
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2021).** *Báo cáo Kết quả thực hiện kế hoạch nhiệm vụ năm học 2020 - 2021 và phương hướng, nhiệm vụ năm học 2021 - 2022 của ngành Giáo dục.*
- Bộ giáo dục và Đào tạo. (2024).** *Giáo dục nghệ thuật theo định hướng phát triển phẩm chất, năng lực trong các cơ sở giáo dục phổ thông tại Việt Nam. Kỳ yếu Hội thảo khoa học quốc gia.* Hà Nội: Nxb Đại học Sư phạm.
- Đặng Thành Hưng. (2012).** *Năng lực và giáo dục theo tiếp cận năng lực.* Tạp chí Quản lý Giáo dục, (số 43).
- Nguyễn Thị Tố Mai. (2019).** *Giáo trình Phương pháp dạy học Âm nhạc theo phát triển năng lực, Giáo trình lưu nội bộ Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung Ương.*
- Nguyễn Thị Tố Mai. (2024).** *Giáo dục âm nhạc cho lứa tuổi học sinh phổ thông* baigiang.co+11songnhac.vn+11pyu.edu.vn+11archive.vietnam.vn+2baomoi.com+2pyu.edu.vn+2archive.vietnam.vn+1pyu.edu.vn+1.
- Trịnh Hoài Thu. (2024).** *Đào tạo nhiều nhưng vẫn 'trắng' giáo viên Âm nhạc và Mỹ thuật"* archive.vietnam.vn
- Trần Thu Hương. (2024).** *Dạy học theo hướng phát triển năng lực môn âm nhạc ở trường phổ thông.* Tạp chí Khoa học, số 01.